

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Chile v období Pinochetovy vlády jako typ nedemokratického
režimu**

Zuzana Kašparová

Plzeň 2018

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

**Chile v období Pinochetovy vlády jako typ
nedemokratického režimu**

Zuzana Kašparová

Vedoucí práce:

PhDr. Jiří Zákravský, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2018

.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu mé práce PhDr. Jiřímu Zákravskému, Ph.D., za cenné rady, připomínky, trpělivost a vstřícnost při konzultacích a vypracování mé bakalářské práce.

Obsah

1	Úvod	1
2	Charakteristika nedemokratických režimů	4
2.1	Totalitarismus a totalitní režimy	4
2.2	Autoritarismus a autoritativní režim	7
3	Chile Augusta Pinocheta	13
3.1	Vláda Salvadora Allendeho	13
3.2	Státní převrat a nástup Augusta Pinocheta k moci	17
3.3	Vláda Augusta Pinocheta	22
4	Vláda Augusta Pinocheta jako autoritativní režim	27
5	Závěr	32
6	Seznam použité literatury	35
7	Resumé	37

Seznam zkratek

DC = Křesťanská demokracie (*Democracia Cristiana*)

DINA = Národní zpravodajský direktoriát (*Dirección Nacional de Inteligencia*)

MAPU = Hnutí jednotné lidové frakce (*Movimiento de Acción Popular Unitaria*)

MIR = Hnutí revoluční levice (*Movimiento de Izquierda Revolucionaria*)

UP = Lidová jednota (*Unidad Popular*)

1 Úvod

Pro oblast Latinské Ameriky je typické, že od doby, kdy její státy začaly získávat nezávislost, se v nich objevovaly a střídaly různé nedemokratické režimy. Ačkoliv se původně nechaly inspirovat prezidentským systémem Spojených států amerických, ve většině případů se jim nepodařilo demokracii udržet. Chile v tomto není výjimkou. V roce 1973 svrhla vojenská junta v čele s generálem Augustem Pinochetem demokraticky zvolenou socialistickou vládu Salvadora Allendeho, která přivedla Chile k ekonomickému kolapsu a v důsledku toho téměř k občanské válce.

Během Allendeho vlády docházelo k znárodňování podniků a půdy, vzrostl import a v závislosti s tím se snižovala devizová rezerva centrální banky. Také rostla inflace a lidé neměli prostředky na základní zboží a potraviny. Salvador Allende se dokonce uchýlil k protiústavním¹ krokům. Vzhledem k socialistické orientaci byl prezident Allende podporován Sovětským svazem a Kubou, která mu byla velkým vzorem. Pinochet zpočátku potlačoval vzpoury proti Allendeho vládě a s vrchním generálem Carlosem Pratsem zmařili puč, který někteří členové armády chystali v červnu 1973. Poté, co vrchní generál Prats ze své funkce odstoupil, byl do čela armády jmenován právě Augusto Pinochet. Během léta 1973 probíhaly další přípravy na převrat, kterých se Pinochet opět neúčastnil a k pučistům se připojil až několik dní předtím, než byly plány uskutečněny. Stejně tak, jak Salvadora Allendeho podporoval Sovětský svaz, tak svržení jeho vlády podporovaly Spojené státy. Motivací pro ně byly nejen obchodní zájmy v Chile, ale hlavně snaha o potlačení komunismu v Latinské Americe. Prezident Allende během převratu spáchal sebevraždu, vlády se ujala vojenská junta a do jejího čela se postavil Augusto Pinochet. Byl okamžitě rozpuštěn parlament, zakázány politické strany, pozastavena ústava a zavedena přísná cenzura. Začala velice tvrdá represe proti komunistům, opozičním politikům, představitelům hnutí MIR a dalším nepohodlným osobám.

¹ Např. nezákonné znárodňování majetku zahraničních investorů i občanů Chile.

Několik tisíc jich bylo zavražděno a mnoho osob také zmizelo. Augusto Pinochet zůstal v čele země až do roku 1990, kdy byly vyhlášeny demokratické volby.

Zrušení opozičních stran, cenzura a represe proti oponentům a odpůrcům, to jsou jen některé z mnoha znaků, které mají totalitní a autoritativní režim společné. Je mezi nimi ale také mnoho rozdílů, a právě těmi se budu ve své práci zabývat. Mým cílem je určit, proč neoznačujeme režim Augusta Pinocheta, který v Chile nastolil, za totalitní, ale za autoritativní a jaké jsou určující znaky, které tento režim řadí právě k autoritativním diktaturám. I přes to, že v politickém či společenském životě byli Chileané značně omezováni a jeho režim si vyžádal mnoho obětí, co se ekonomiky týče, podařilo se Pinochetovi udělat z Chile jednu z nejstabilnějších a nejvíce prosperujících zemí v Latinské Americe. Podařilo se mu v této oblasti napravit chyby, které napáchala předchozí socialistická vláda. Ta dovedla Chile k ekonomickému kolapsu, a její vinou bylo na Chile uvaleno hospodářské embargo. Právě díky ekonomické prosperitě Chile během Pinochetovy vlády, a také vzhledem ke svržení předchozí levicové vlády, čímž se mu podařilo v jeho zemi zastavit komunismus, není názor na jeho vládnutí vždy jednotný. Najdou se i lidé, kteří jej berou jako přínos. Ovšem žádný z jeho úspěchů nemění nic na tom, že diktatura Augusta Pinocheta stála život mnoho jeho oponentů a také neumožňovala obyvatelům Chile se svobodně rozhodovat o mnoha aspektech jejich života.

Má práce je rozdělena do tří kapitol. V první kapitole, která bude teoretickou částí, se budu zabývat právě rozdíly mezi totalitním a autoritativním režimem. Nejprve popíši, čím se jednotlivé režimy vyznačují, a poté se budu věnovat jak rozdílům mezi nimi, tak i znakům, které mají společné. Jako hlavní zdroj pro tuto kapitolu pro mě bude kniha *Totalitarian and Authoritarian Regimes* od Juana José Linze. Druhá kapitola se bude týkat samotné vlády Augusta Pinocheta v letech 1973 až 1990. Nejprve se budu věnovat okolnostem vedoucím ke státnímu převratu v roce 1973 a následně vládě Augusta Pinocheta trvající do roku 1990 kdy v demokratických volbách zvítězil Patricio Aylwin. Dále zhodnotím charakteristické znaky jeho režimu, který byl bez pochyb

nedemokratický, avšak neovládal život v Chile totálně, a proto ho nemůžeme označovat za totalitní. V poslední kapitole své práce spojím poznatky z teoretické části, zabývající se rozdíly mezi totalitarismem a autoritativním režimem, a z empirické části, zabývající se vládou Augusta Pinocheta a charakteristickými znaky jeho režimu. Na základě těchto poznatků uvedu důvody, proč nelze tento režim, zařadit mezi režimy totalitní, ale řadíme ho mezi režimy autoritativní, a o konkrétně jaký typ autoritativního režimu se jedná.

Pro teoretickou část své bakalářské práce budu čerpat informace především z již zmíněné knihy od Juana José Linze *Totalitarian and Authoritarian Regimes*. Dalším zdrojem je pro mne také kniha od českých autorů Stanislava Balíka a Michala Kubáta *Teorie a praxe nedemokratických režimů*. Pro empirickou část týkající se vlády Augusta Pinocheta čerpám především z knih o historii Chile, jako jsou *Dějiny Argentiny, Uruguaye a Chile* od Jiřího Chalupy nebo *Stručná Historie států – Chile*, od téhož autora. Dalším důležitým zdrojem je pro mne životopis Augusta Pinocheta od Gonzala Viala *Portrét Diktátora* a taktěž mnoho článků z odborných časopisů.

2 Charakteristika nedemokratických režimů

2.1 Totalitarismus a totalitní režimy

Zpočátku byl pojem *totalitarismus* spojován především s nacismem a fašismem, s rozšířením komunismu se začal používat i pro označení některých etap komunistických režimů. Jako první pravděpodobně tento termín použili kritici slavného pochodu fašistů na Řím v roce 1922. Ti upozorňovali na to, že stoupenci fašistických myšlenek se snaží pomocí nedemokratických prostředků totálně ovládnout společenský život (Ženíšek 2006: 29). O popularizaci tohoto pojmu se pak v Itálii zasadil Benito Mussolini, od kterého jej převzali fašističtí ideologové. Do anglosaského prostředí se termín totalitarismus dostal společně s italskými antifašistickými emigranty (Balík – Kubát 2012: 25). Paradoxně přesto, že se termín totalitarismus objevil poprvé ve spojení s nedemokratickým režimem ve fašistické Itálii a zpopularizoval ho Mussolini, jeho režim totalitní nebyl, ale řadí se mezi režimy autoritativní (Kubát: 2007: 343). Ve dvacátých letech se pojmy totalitarismus a totalitní staly součástí intelektuálních diskuzí v Evropě. Ve 30. letech se tyto termíny objevily ve Francii, kde je používali trockisté pro kritiku Sovětského svazu. V roce 1934 pak byly tyto pojmy poprvé definovány v *Encyklopedii společenských věd* v hesle *Stát* (Balík – Kubát 2012: 25). Později se termín totalitarismus začal používat mnohem častěji pro označení komunistických režimů. Hlavním sporem mezi politology zabývajícími se *totalitarismem* a totalitními režimy bylo, zda jde o pojem objevující se prakticky ve všech historických obdobích, nebo jde-li výlučně o záležitost moderní doby² (Říchová 2014: 225).

Carl J. Friedrich a Zbigniew Brzezinski vydali v roce 1956 knihu *Totalitarian Dictatorship and Autocracy* ve které k původním pěti Friedrichovým pěti charakteristikám přidali šestou a tak vzniklo dodnes uznávané teoretické

² Mezi zastánci tvrzení, že fenomén totalitarismu lze nalézt ve všech historicky známých společenstvích byl například Vladimír Čermák. Podle Čermáka se začaly totalitní fenomény objevovat, když se začaly rozvíjet, prohlubovat a rozšiřovat společenské formy. Dalším, kdo se přikláněl k tomuto názoru, byl J. L. Talmon nebo E. H. Carr (Říchová 2014: 226).

uchopení totalitarismu. Charakteristiky totalitarismu podle těchto autorů jsou (Ženíšek 2006: 29–30):

1. oficiální ideologie, kterou musí všichni členové společnosti přijmout a akceptovat
2. jediná masová politická strana ve většině případů v čele s jedním vůdcem, která je navíc hierarchicky organizovaná a státní byrokracii je buď nadřízená, nebo je s ní výrazně spojená
3. absolutní monopol na kontrolu všech prostředků ozbrojené moci, tato kontrola je prováděná buď přímo politickou stranou, nebo jí kontrolovanou byrokracií
4. úplná kontrola prostředků masové komunikace prostřednictvím stejných mechanismů, jakými probíhá kontrola ozbrojených složek
5. systém fyzické a psychologické kontroly společnosti prostřednictvím policie využívající teroristických postupů
6. centrální řízení a kontrola ekonomiky

Další charakteristiky totalitarismu a totalitních režimů z tohoto pojetí buď vycházejí, nebo nějak doplňují původních šest charakteristik (Ženíšek 2006: 29–30). Kritika tohoto pojetí totalitarismu vychází ze dvou hlavních směrů. Jedním z nich je snaha rozšířit v rámci kritických reakcí základní charakteristiku totalitarismu tak, aby zahrnovala i detaily jednotlivých politických režimů odpovídajících základní typologické charakteristice totalitarismu. Druhým pak je kritika přílišné obecnosti těchto charakteristik. Kritici tvrdili, že znaky totalitarismu podle Friedricha jsou natolik obecné, že se s nimi lze setkat kdekoliv. Závažnější kritika směřovala k samotnému jádru konceptu. Tento koncept politické kontroly společnosti podle ní neumožňuje uvažovat o vývoji či zániku takového systému. Navíc jak zdůrazňovala část odpůrců v době sepsání práce již hitlerismus a stalinismus nebyli aktuální. Dalším problémem je podle kritiků přílišné používání tohoto pojmu mimo odborné texty, což ho zbavilo obsahu a proto není vhodný jako odborný termín (Říchová 2014: 231–232).

Odlišným způsobem než Carl J. Friedrich a Zbigniew Brzezinski na totalitarismus nahlížela Hannah Arendtová. Podle ní je klíčovou kategorií ideologie a snaha státu pronikat do života společnosti. Představitelé totalitního režimu se podle Arendtové soustředí nejen na výkon moci, ale také se snaží vytvořit „nového člověka“ (Balík – Kubát 2012: 44) k čemuž jim slouží masová ideologická indoktrinace a teror. Tento nový člověk má být zcela podřízen státu či straně a k tomu jsou nezbytné dvě podmínky. Tou první je společnost řízená jednou politickou stranou, v jejímž čele je zbožštělý vůdce a která je nositelkou ideologie a teroru. Druhou podmínkou je společnost, která má masový charakter a vytrhne člověka z jeho tradičních společenských struktur a izoluje ho (Balík – Kubát 2012: 44). Hlavním cílem totalitních režimů, je vytvořit všemocný stát ovlivňující všechny stránky lidské existence. Stát, který bude ovládat nejen ekonomiku, ale i školství, kulturu, náboženství a dokonce rodinný život svých občanů. Hlavním pilířem totalitních režimů jsou všezahrnující dohled, terorizující výkon policejních pravomocí a všudypřítomná ideologická manipulace a kontrola (Heywood 2008: 119).

Obecně je totalitarismus pokládán za ideální typ, kterému se ovšem skutečné režimy mohou jen přiblížit, nikoliv ho stoprocentně naplnit. Také je pokládán za výraz moderní společnosti, který je podmíněný moderní technologií a jejím charakterem (Říchová 2014: 239). Jde o model do jisté míry pouze teoretický, podle některých jeho kritiků je tato koncepce natolik maximalistická, že je téměř nemožná její realizace v praxi. Mělo by se podle nich tedy hovořit spíše o totalitní tendenci nebo trendu. Většina tvůrců teorií totalitarismu byla ovlivněna pozorováním nacistického Německa a komunistického Ruska, později Sovětského svazu, a právě o těchto režimech také hovořili jako o totalitních (Kubát 2007: 342–343). Základním rysem totalitarismu je, že zasahuje celou společnost, dalším rysem kontrola soukromého života jednotlivce a všudypřítomná ideologizace. Totalitní režimy podléhají vývoji a vnitřní proměně. Stejně jako pro jiné režimy je pro ně typická postupná rutinizace, která způsobuje

snížení potřeby aplikovat v praxi mechanismy a prostředky k donucení a stejně tak i rutinizaci ideologické horlivosti (Říchová 2014: 239).

Dalším, kdo se zabýval zkoumáním totalitarismu, byl Raymond Aron. Podle něho spočívá fenomén totalitarismu v pěti základních prvcích. Prvním z nich je, že fenomén totalitarismu patří k režimu, který poskytuje monopol moci jedné straně. Druhým prvkem je, že monopolní strana je vedena nebo vyzbrojena ideologií, která má absolutní autoritu a v důsledku toho se stává oficiální státní pravdou. Podle Aronovy charakteristiky totalitarismu pak stát k šíření této jediné pravdy používá dvou monopolů, a to monopol násilí a monopol přesvědčování. Veškeré komunikační kanály, televize, rádio a noviny jsou řízeny a ovládány státem a jeho zástupci. Čtvrtý prvek se týká ekonomických a profesních aktivit. Ty jsou podřízeny státu a stávají se jistým způsobem součástí samotného státu. Vzhledem k neoddělitelnosti státu a ideologie, jsou i ekonomické a profesní aktivity zabarveny oficiální pravdou. Pátým prvkem fenoménu totalitarismu je pak to, že vzhledem k tomu, že vše je státní činností a protože každá činnost je podřízena ideologii, je každá chyba, které se kdokoliv dopustí v ekonomické či profesní činnosti současně chybou ideologickou. Z toho nakonec vyplývá politizace, ideologické přehodnocení všech možných chyb jednotlivců a závěrem je policejní i ideologický teror. Pokud jsou všechny výše zmíněné prvky spojeny a plně uskutečněny, pak je fenomén totalitarismu dokonalý. I přes to, že se na počátku 20. století objevilo hodně autoritativních režimů, do podoby totalitarismu se jich proměnilo jen velice málo (Aron 1993: 158).

2.2 Autoritarismus a autoritativní režim

Řada badatelů zabývajících se pojmem autoritarismus poukazuje na paradox, že kladný pojem autorita, je základem pro termín autoritarismus jako negativní příklad politického uspořádání. Pojem autorita pochází z latiny a i přesto, že nikdy neměl negativní význam, došlo v souvislosti s jeho spojením s autoritarismem, jako systémem znamenajícím zneužití autority ve prospěch ničení svobody, k jeho možnému negativnímu chápání. Ovšem termíny autorita a autoritarismus jsou dvě odlišné věci (Kubát 2007: 335).

Autoritativní režimy nesloužily až na několik výjimek, jako byla například fašistická Itálie, jako utopický model určený k následování ostatními společnostmi. Také na rozdíl od totalitních režimů nezpůsobovaly nekritický obdiv a fascinaci některých intelektuálů. V první polovině 20. století se řada autoritativních vládců stylizovala do rolí politických myslitelů a představila vlastní koncepcce autoritarismu. Jedním z nich byl třeba portugalský vůdce António Salazar. Jako základ k propracované teorii autoritarismu ovšem posloužil režim Franciska Franka ve Španělsku, na jehož příkladu vypracoval svou koncepci autoritativních režimů Juan José Linz. S touto koncepcí se dodnes musí vypořádat každý vědec, který se chce daným tématem vážně zabývat (Balík – Kubát 2012: 57–58).

Juan J. Linz definuje autoritarismus jako „politický systém s limitovaným, neodpovědným politickým pluralismem, bez vůdčí ideologie, ale s výraznou mentalitou, bez intenzivní a extenzivní politické mobilizace, s výjimkou některých částí jejich vývoje, a kde vůdce nebo malá skupina disponuje mocí, která nemá formálně stanovené, ale přesto předvídatelné hranice“ (Linz 2000: 159). Podle této definice umožňuje autoritarismus existenci odlišných politických postojů, které jsou ale spíše než uznávané pouze tolerované. Mohou ale existovat i na politické moci více či méně nezávislé nepolitické subjekty, jako například církve, univerzity, ekonomické subjekty nebo kulturní instituce (Kubát 2007: 336). Pro autoritativní režimy je také typická absence nějaké vůdčí ideologie, případně velmi nízká úroveň ideologizace a řadoví občané nejsou nuceni se nějakou ideologií řídit. To souvisí i s absencí politické mobilizace obyvatelstva, kdy obyvatelé nemusí neustále ukazovat svou oddanost režimu. Vůdci takových režimů také neusilují o totální kontrolu společnosti včetně kulturního, vědeckého, ekonomického a soukromého života občanů. V čele státu stojí jeden vůdce či menší skupina, dominují byrokratické, vojenské nebo policejní struktury, neexistuje ale jedna masová politická strana. Nedochozí tedy k jejímu splnutí se státními institucemi. Dalo by se tedy říct, že kromě politiky, která je plně v rukou vůdce nebo vládnoucí skupiny je vše ostatní relativně svobodné nebo spíše

tolerované (Kubát 2007: 336). Autoritativní režimy jsou na rozdíl od demokracií postavené na omezeném pluralismu. Od totalitních režimů se zase odlišují menší mírou „synchronizace“ politických, sociálních a kulturních struktur a jejich kontroly. Prakticky tedy autoritativní systém omezuje autonomii politického života vyjádřenou existencí politických stran a parlamentem (Říchová 2014: 239).

V nedemokratických režimech se používá ideologie nebo mentalita pro obhájení aktuálního politického řádu (Balík – Kubát 2012: 116). Podle německého sociologa Theodora Geigera je ideologie soubor myšlenek seskupených a sepsaných intelektuály či pseudointelektuály, případně s jejich pomocí. Mentalita je oproti tomu způsob myšlení a cítění a spíše emocionální než racionální způsob reagování na různé situace. Ideologie je pevně daná, neměnná, naopak mentalita je proměnlivá. Mentalita je spíše záležitostí minulosti a současnosti, ideologie hledí do budoucna (Linz 2000: 162). Mentalita se oproti ideologii hůře šíří. Není zde riziko, že se dostane do konfliktu s náboženstvím či vědou a nemůže sloužit jako test loajality (Balík – Kubát 2012: 119).

V autoritativních režimech nedochází k politické mobilizaci ale naopak k depolitizaci obyvatelstva. Smyslem této depolitizace je vytvořit takové prostředí, kde jsou politické tendence obyvatelstva značně otupené, mají pocit apatie a nezájmu o jakékoliv politické dění a jakoukoliv participaci na něm. Oproti tomu politická mobilizace je snaha režimu prostoupit celou společnost a propojit ji s vládnoucím režimem nejčastěji prostřednictvím masových struktur s cílem zajistit aktivní účast obyvatelstva na aktivitách režimu (Linz 2000: 165–168).

Do širší kategorie autoritarismu patří vojenské režimy, které se udržují především uplatňováním vojenské moci a soustavnou represí. Tento typ autoritativního režimu byl typický především pro Latinskou Ameriku, Blízký východ, Afriku a jihovýchodní Asii. Od 30. let se začaly tyto režimy objevovat i v Evropě. Například ve Španělsku, kde vládl generál Franco nebo v Portugalsku,

kde stál v čele tohoto režimu António Salazar. Pro vojenské režimy je příznačné, že ve státním aparátu se vedoucí místa obsazují podle vojenského postavení příslušných osob. Vůdce nebo vládnoucí skupina zruší politické a ústavní mechanismy a instituce, které umožňují, aby se skrze ně projevovala opozice, jako je třeba volené shromáždění či svobodný tisk jsou buď oslabeny, nebo úplně zlikvidovány. Tato kategorie má několik různých typů. Jedním z nich je vojenská junta, což je forma kolektivního vojenského vládnutí, jehož středem je velící výbor důstojníků, kteří většinou zastupují tři ozbrojené složky: pozemní armádu, letectvo a námořnictvo. Pro junty je příznačná rivalita mezi jednotlivými ozbrojenými složkami a jejich čelními představiteli, výsledkem čehož je častá změna faktických držitelů mocenských pozic oproti formálnímu ustanovení (Heywood 2008: 59).

Juan J. Linz rozdělil autoritativní režimy na sedm typů: Byrokraticko-militaristické autoritativní režimy, organicko-etatistické režimy, mobilizační autoritativní režimy v postdemokratických společnostech, post koloniální mobilizační autoritativní režimy, rasové a etnické „demokracie“, defektní a pretotalitní autoritativní režimy a posttotalitní autoritativní režimy (Linz 2000: 184-208).

Hlavní roli v byrokraticko-militaristickém režimu, nikoliv však absolutně, hraje armádní a byrokratický establishment. Vládnoucí skupina nedisponuje specifickou ideologií, ani ji nevytváří. Tyto režimy mohou fungovat bez politických stran, častěji je ovšem vytvořena oficiální, vládou podpořená strana, která má snížit účast občanů na politickém životě na minimum. Takový režim se často objevuje v zemích, s málo rozvinutým průmyslem a zastaralým zemědělstvím s rozsáhlou populací zemědělců. V těchto společnostech dochází navzdory k nízkému ekonomickému rozvoji k nárůstu urbanizace a to především v hlavním městě. Byrokraticko-militaristické režimy se také mohou objevit ve společnosti, kde je parlament prezentován stranami, které nemají důvěru, nebo nejsou schopni sestavit stabilní vládu (Linz 2000: 184–208).

Organicko-etatické autoritativní režimy se od předchozího typu liší jinou strukturou organizace. Příznačná je pro něj kontrola participace společnosti skrze „organickou strukturu. Tato struktura se projevuje například formou různých korporací. Tyto korporace nahrazují politický pluralismus (Ženíšek 2006: 33).

Mobilizační autoritativní režim v postdemokratických společnostech je charakteristický snahou o politickou mobilizaci společnosti. Vznik tohoto režimu je podmíněn deziluzí většiny obyvatel nebo neschopnost demokratických systémů reagovat na sociální nebo jinou změnu ve společnosti (Ženíšek 2006: 33).

Postkoloniální mobilizační autoritativní režimy vznikaly tam, kde se objevila jediná či převládající mobilizační strana bojující za nezávislost na koloniálních mocnostech. V tomto boji nakonec také získala své pozdější privilegované postavení. Tato mobilizační strana se však nevyvíjí totalitním směrem, ale začlení se do struktury politické moci (Balík – Kubát 2012: 66).

Jako rasové a etnické „demokracie“ jsou označovány režimy, kde je sice rozdělení moci a rozsah politické účasti v jedné, rasově definované, často menšinové části společnosti podle demokratických kritérií, avšak jiná rasová skupina, často většinová, z demokratického procesu vyloučena. Vzhledem k tomuto vyloučení určité skupiny z demokratického procesu nemůžou být tyto režimy považovány za zcela demokratické a jsou řazeny mezi autoritativní (Balík – Kubát 2012: 66–67).

Pokud hovoříme o defektních a pretotalitních autoritářských režimech, jedná se o režimy s neúplně zavedenou totalitou, kdy není některý z aspektů totalitarismu dostatečně naplněn. Poslední typ, posttotalitní autoritářský režim se vyznačuje opačným směřováním než předchozí typ, kdy vládnoucí elita rezignovala na udržování totalitarismu (Ženíšek 2006: 34).

Dalším, kdo se zabýval typologií autoritativních režimů, byl Wolfgang Merkel. Ten Linzovu typologii precizoval a vydělil devět typů autoritativních režimů. Některé přebíral od Linze, ale jiné kategorie rozdělil na menší, některé

sloučil, případně definoval úplně nové. Typy autoritativních režimů podle Merkela jsou komunistické autoritativní režimy, fašistické autoritativní režimy, militaristické autoritativní režimy, ty jsou podstatnou částí byrokraticko-militaristických režimů podle Linze, s výjimkou těch, které mají jako hlavní cíl modernizaci země. Dalšími typy jsou organicko-etatistické autoritativní režimy a rasistické autoritativní režimy, které plně odpovídají Linzově klasifikaci. Následují modernizační autoritativní režimy, teokratické autoritativní režimy, dynastické (královské, monarchistické) režimy a sultanistické autoritativní režimy. Ty Linz také definoval, ovšem neřadil je pod autoritativní režimy jako Merkel (Balík – Kubát 2012: 68–70).

3 Chile Augusta Pinocheta

3.1 Vláda Salvadora Allendeho

Před tím, než se vlády v Chile v roce 1973 ujala vojenská junta v čele s Augustou Pinochetem, vládl v zemi demokraticky zvolený Salvador Allende a jeho socialistická vláda. Kroky, které prezident Allende spolu se svou vládou uskutečnil, přivedly Chile až na pokraj ekonomického kolapsu, způsobily obrovský růst inflace a postavily proti němu více méně celou chilskou armádu. Ta se po jeho svržení chopila v čele s Augustou Pinochetem vlády a Pinochet zůstal u moci až do roku 1989, kdy v demokratických volbách zvítězil Patricio Aylwin.

Salvador Allende zvítězil v prezidentských volbách v září roku 1970. Kandidoval za koalici Lidová jednota³ a získal 36,3% hlasů. Vítězství to bylo velice těsné, protože Jorge Alessandri získal o pouhých 1,3 % hlasů méně. Vzhledem k tomu, že Allende nezískal nadpoloviční většinu hlasů, musel jeho vítězství potvrdit parlament (Bankowicz 2002: 314). Protože byl Allende kandidát socialistické koalice Lidové jednoty, byla podpora parlamentu podmíněna podepsáním Statutu konstitučních záruk. Ten měl mimo jiné zaručit zachování pluralitního systému a také existenci opozice. Během předchozích 40 let spoléhaly chilské politické elity na vyjednávání a dohody, které měly zajistit stabilitu politického systému. Nicméně po nástupu Salvadora Allendeho na post prezidenta, schopnost vlády dohodnout se s opozicí téměř vymizela. Pokud už k vyjednáváním došlo, většinou byla neúspěšná a řešení přešlo na třetí, neutrální stranu – soudy, administrativu nebo armádu (Goldberg 1975: 97–99).

V době zvolení Salvadora Allenda prezidentem působilo již několik let v Chile Hnutí revoluční levice (MIR). Toto hnutí založili v roce 1964 extrémisté vyřazení z Allendeho Socialistické strany. K tomuto hnutí se postupně přidávala

³ Blok Lidové jednoty (Unidad popular) vznikl koncem roku 1969 spojením šesti politických stran. Jednou z těchto stran byla i Socialistická strana, jejímž předákem byl právě Salvador Allende. Po jeho zvolení prezidentem se členy jeho kabinetu stali čtyři socialisté, tři komunisté, dva členové Radikální strany, jeden člen Hnutí jednotné lidové frakce (MAPU), a čtyři nezávislí (Klíma 2015: 413).

jak komunistická tak i křesťanská radikální mládež. Aby svůj vliv rozšířili i mimo univerzitní posluchárny vytvořili zástupci hnutí mezi dělnictvem Revoluční dělnické hnutí, na venkově působil Revoluční dělnický výbor a pro bezzemky a bezdomovce byl založen Revoluční výbor osadníků (Pečínka 1998: 117–118).

Allendeho cesta k socialismu se sestávala ze tří základních cílů. Tím prvním bylo zestátnění soukromých podniků a podniků patřících Spojeným státům americkým. Dalším krokem bylo přerozdělení státních příjmů nejhůře placeným zaměstnancům a možnost pracovníků podílet se na řízení veřejných záležitostí (Goldberg 1975: 104). Díky zneužití nařízení schváleného v roce 1932 během krátkého období socialistické republiky, bylo pro Allendeho socialistickou vládu velice snadné vyhnout se problémům s opozicí a začít se znárodnováním. Po jednohlasném odsouhlasení ústavní reformy, byly znárodněny měděné doly a další přírodní zdroje. Majetek zahraničních firem, které do těchto dolů investovaly, byl taktéž znárodněn bez nároku na odškodnění (Harnecker 2003: 7). Znárodnování dále pokračovalo na venkově, kde se násilně přerozdělovala půda, a farmy se kolektivizovaly do Středisek agrární reformy (Klíma 2015: 413). Za účelem ekonomického růstu země byly o 40 % zvýšeny platy v zaměstnanecké sféře, prezidentským dekretem byly zmrazeny ceny základních potravin, pracovníkům s nejnižšími příjmy se zvýšily výplaty o 100 % a došlo k valorizaci sociálních dávek. Salvador Allende také splnil svůj předvolební slib, že každé chilské dítě bude mít nárok na půl litru mléka denně (Chalupa 1999: 431).

Díky sociálním změnám, učiněným v prvních měsících po nástupu Salvadora Allendeho k moci, popularita jeho vlády rychle rostla. Ve volbách v dubnu 1971, pět měsíců po Allendeho vítězství, získala Lidová jednota 49 % hlasů. Hlavní politickou opozicí byla strana Křesťanské demokracie (Harnecker 2003: 8). V důsledku růstu mezd se zvýšila kupní síla obyvatelstva, rostl konzum a podniky začaly zvyšovat výrobu (Chalupa 1999: 432). Tento způsob hospodaření byl však dlouhodobě neudržitelný. Produkce v průmyslové a

zemědělské oblasti vlivem znárodňování a agrární reformy poklesla a to vedlo ke krizi. Zvýšil se import a v důsledku toho se stále snižovaly devizové rezervy státu. Situace se zhoršila i odlivem kapitálu a poklesem zahraničních investic (Pedraza-Bailey 1982: 51–52). Poměry v Chile znepokojily Spojené státy americké, které přestaly nakupovat chilskou měď a tím přišla Allendeho vláda o zahraniční kredity (Bankowicz 2002: 315). Nespokojení zemědělci začali své přebytky prodávat na černém trhu, který jim za ně nabízel mnohem vyšší ceny. To způsobilo kolaps zásobování měst potravinami, dělníci, kteří chtěli své rodiny uživit, tedy museli své vysoké platy utrácet na černém trhu (Chalupa 1999: 435). Důsledkem těchto neuvážených a nepromyšlených reforem byl obrovský růst inflace. V roce 1972 vzrostla o 72 % a v roce 1973 to bylo dokonce o 528 % (Pedraza-Bailey 1982: 52).

Na konci roku 1971 během návštěvy Fidela Castra, došlo v Santiagu k prvnímu veřejnému vstoupení proti prezidentu Allendemu. Šlo o tzv. Pochod prázdných hrnců. Nedostatek potravin a nutnost nakupovat je na černém trhu vyhnala do ulic chilské ženy s prázdnými hrnci v rukou. Pochod skončil poté, co se ženy střetly s příslušníky Hnutí revoluční levice a následně byly rozehnány chilskou policií (Chalupa 1999: 435). V dubnu následujícího roku došlo v Santiagu k masové demonstraci, které se zúčastnilo na 300 tisíc lidí nespokojených se stavem země. V říjnu téhož roku začali se stávkami podnikatelé v kamionové dopravě (Klíma 2015: 413).

Členové Hnutí revoluční levice (MIR) dávali jasně najevo, že s parlamentní cestou k socialismu nesouhlasí. Zabírali půdu a farmy, na které se nevztahovala vyvlastňovací opatření UP, a předávali je bezzemkům. MIR také uskutečnilo během krátkého období přes 40 atentátů. Vzhledem k tomu, dala Lidová jednota jasně najevo, že bude vystupovat proti všem, kdo porušují zákon, ať už se jedná o příslušníky MIR nebo příslušníky fašizujících organizací Komando Rolanda Matuse a Vlast a svoboda (Pečinka 1998: 120).

Výsledky parlamentních voleb, které proběhly v březnu 1973, definitivně potvrdily, že Chileané nejsou s vládou prezidenta Alleneho spokojeni. Opoziční Demokratická konfederace (CODE) získala téměř 55 %, zatímco Lidová jednota jen něco málo přes 43 % (Bankowicz 2002: 316). Problém ovšem byl, že Demokratická konfederace nedosáhla dvoutřetinové většiny a nepodařilo se jí tedy přehlasovat prezidentské veto. To umožnilo Allendeho vládě pokračovat ve stále radikálnějších reformách. Prezident už nadále situaci neovládal a v květnu Nejvyšší soud jeho vládu obvinil z porušování ústavy (Klíma 2015: 413). Je také třeba zmínit, že komise Katolické univerzity v Santiagu zpochybnila výsledky dvojích voleb, které proběhly za Allendeho vlády. Podle jejích odborníků byla část hlasů zmanipulovaná. Poukázali například na dvojité zápisy ve voličských seznamech nebo hlasy již zesnulých lidí (Chalupa 1999: 439).

V červnu 1973 došlo také k prvnímu pokusu o převrat. Na prezidentský palác zaútočil oddíl tanků, avšak jednotky loajální vládě, které vedl generál Carlos Prats, v té době vrchní velitel pozemních vojsk, a Pinochet, který byl v té době Pratsův zástupce, brzy situaci ovládly (Bankowicz 2002: 316). Přesto pod tlakem veřejnosti podal Carlos Prats na svou funkci demisi a Salvador Allende jmenoval na jeho pozici Augusta Pinocheta (Chalupa 1999: 441).

Augusto Pinochet se narodil 26. listopadu 1915. Vystudoval vojenskou akademii a po ukončení studií v roce 1936 nastoupil do armády, kde ho čekal poměrně rychlý postup. V armádě měl Pinochet velice dobré zázemí, již od mladých let měl rád přísný řád, kázeň a předpisy, a přesně to mu armáda poskytovala. V roce 1945 začal pracovat na chilské vysoké válečné škole, kde o šest let později získal titul důstojníka generálního štábu. V druhé polovině 50 let byl vyslán do Ekvádoru, kde měl založit vojenskou akademii, zde také studoval vojenskou geografii a zpravodajskou službu (Klein 2004: 190). Vzhledem k tomu, že se Augusto Pinochet zajímal více o vědeckou práci než kariéru v armádě, byl jeho pozdější postup spíše průměrný a po necelých třiceti letech služby byl pouhým majorem a brigádním generálem se stal až na konci 60. let.

V knize⁴, která mu vyšla v téže době, se projevila jeho fascinace státem a státní mocí. Rok před tím, než se stal Salvador Allende prezidentem, byl Pinochet povýšen na divizního generála a stal se velitelem vojenského obvodu Santiago. Když v říjnu 1970 byl při atentátu zavražděn velitel pozemních vojsk generál René Schneider, byl na jeho místo dosazen generál Carlos Prats a Pinochet se stal jeho zástupcem (Bankowicz: 2002: 312–313). Augusto Pinochet nikdy otevřeně svůj zájem o politiku neprojevilo, a mnozí se shodují na tom, že právě to byl jeden z důvodů, proč mu prezident Salvador Allende tolik důvěřoval a neměl pochyby o jeho loajalitě. Možná i díky tomu se Pinochetovi podařilo utajit své kontakty s fašizující organizací Vlast a svoboda a jeho náklonost k myšlence státního převratu (Chalupa 1999: 441).

3.2 Státní převrat a nástup Augusta Pinocheta k moci

Po nástupu do funkce vrchního velitele pozemních ozbrojených sil začal Pinochet zjišťovat, jak moc jsou členové armády nakloněni vojenskému převratu. Navštěvoval různé vojenské jednotky a chování generálů jasně naznačovalo, že po vzpouře touží většina důstojníků. Pinochet čelil problému, jak se s touto situací vypořádat. Vše nasvědčovalo tomu, že pokud by se pokusil o armádní očistu, došlo by k občanské válce. Pod vlivem těchto okolností se Pinochet nakonec přidal na stranu pučistů. Svůj jasný souhlas s podporou převratu ovšem vyjádřil teprve dva dny před jeho uskutečněním (Vial 2002: 196). Již v srpnu opozicí ovládaný parlament přijal usnesení konstatující, že v zemi došlo k „vážnému selhání ústavního a právního pořádku“ (Bankowicz 2002: 317). Tím dal parlament jasně najevo, že považuje Allendeho setrvání ve funkci za nelegální a vyzval armádu, aby podnikla potřebné kroky. Vzhledem k tomuto usnesení parlamentu, mohl být zásah armády za účelem svržení prezidenta považován za legální. To byla pro generály připravující převrat dobrá zpráva, protože mohli tímto usnesením svoje plány ospravedlnit (Bankowicz 2002: 317).

Převrat začal ráno 11. září 1973. Nejprve došlo k povstání námořníků ve Valparaísu. Začali svými děly ostřelovat město, a to se jim nakonec vzdalo.

⁴ Kniha *Geopolitika* (v originále *Geopolítica*) vyšla Augustu Pinochetovi v roce 1968.

Později se k nim přidaly i jednotky v hlavním městě. Obsadily rozhlas a obklíčily prezidentský palác. Prezident Allende prohlásil, že palác opustí pouze mrtvý. Ministr školství Fernando Flores chtěl s pučisty vyjednávat, ale byl i se svými společníky zatčen a deportován do koncentračního tábora. Odpoledne došlo k leteckému bombardování prezidentského paláce, ke kterému se později přidaly tanky a dělostřelectvo. Prezident Salvador Allende zemřel během tohoto bombardování při kterém pravděpodobně spáchal sebevraždu (Chalupa 1999: 442). Jeho nejbližší spolupracovníci byli zajati nebo se vzdali a byli odvezeni na vojenskou základnu, kde byli popraveni. V následujících dnech byl vyhlášen výjimečný stav a chilský parlament měl do odvolání přerušit svou činnost. Následovala likvidace všech pozůstatků Allendeho socialistické vlády. Tato likvidace byla obhajována tvrzením, že jen takto může být zabráněno obnovení komunistické hrozby a jen tak se může dostat Chile z chaosu, do kterého ho uvrhla socialistická vláda (Klein 2004: 192–193). Do čela Chile se postavila čtyřčlenná junta, jejímiž členy byl Augusto Pinochet, Gustavo Leigh, José Toribio Merino a César Mendoza (Enscalaco 1999:50). Byla zrušena ústava z roku 1925 a junta zemi řídila pomocí vlastnoručně redigovaných vládních dekretů (*Actas Institucionales*) (Chalupa 1999: 445). Dekretem č. 5, vydaným v den převratu, se junta jmenovala do čela exekutivy a legislativy. Byla pozastavena činnost politických stran, levicové strany byly zakázány úplně (Enscalo 1999: 50). V roce 1977 pak byly zrušeny všechny politické strany bez rozdílu (Bankowicz 2002: 322). Vojenští důstojníci obsadili téměř všechny ministerské posty a nejvyšší důstojníci byli dosazeni na místa v kabinetu. Počet ministrů, kteří byli buď v aktivní vojenské službě, či byli penzionovanými vojáky, byl jednou ze zvláštností Pinochetova režimu. Jejich počet byl neobvyklý i na latinskoamerické poměry, vojáci se totiž vystřídali na téměř všech ministerských postech, výjimkou bylo pouze ministerstvo spravedlnosti. Nebyla to ale pouze ministerstva, kam byli muži v uniformách dosazeni. Vojáci kontrolovali strategické podniky, a dostali se do řady ekonomických orgánů, jako byla například Centrální banka. Prostřednictvím tzv. legislativních komisí, které pro juntou připravovali návrhy zákonů, se také podíleli na zákonodárné činnosti.

Pinochet sice na armádě šetřil, takže vojáci neměli příliš vysoké platy, nicméně obsadili řadu významných a strategických pozic a získali mnoho kompetencí (Chalupa 1999: 446–447). Stávající starostové a guvernéri byli taktéž nahrazeni vojáky. Ti dokonce intervenovali i na chilských univerzitách (Enscalaco 1999: 50)

Od začátku 20. století hráli univerzity a studenti v politickém životě Chile velkou roli. Nejenom, že z univerzit vycházely nové politické elity, ale také existovalo mnoho studentských organizací, které se v politice angažovaly. Avšak po nástupu Augusta Pinocheta k moci ve snaze depolitizovat společnost došlo na univerzitách k čistkám, které je měly zbavit jakéhokoliv marxistického vlivu a jak již bylo zmíněno výše, vojenští představitelé převzali na univerzitách veškerou kontrolu (Loveman 1986: 9). Pinochetovým hlavním cílem bylo potlačení marxismu. Podle něho byl marxismus zkažená ideologie a navíc nástroj agrese imperialistického Sovětského svazu, kdy teritoriální invazi nahradil pokus ovládnout stát zevnitř. Vojenský převrat pro něho tedy byl velké vítězství nad komunismem dosahující celosvětového významu. Tvrdil, že převrat přivedl Chile mezi národy milující svobodu a jakoukoliv kritiku považoval za aktivitu „mezinárodního komunismu“ (Bankowicz 2002: 321).

Vojákům se podařilo až na pár konfliktů s členy hnutí MIR a několika střetům v dělnických čtvrtích Santiaga zemi ovládnout téměř bez odporu. I tak následovala velice tvrdá represe. Docházelo k masovým zatýkáním, vraždám, mučení a mizení osob. Mnoho osob hledalo útočiště na zahraničních ambasádách, jejichž nedotknutelnost však byla mnohokrát porušena (Chalupa 1999: 442–443). Oběťmi tohoto řádění byli všichni, kdo se vyjadřovali proti nově nastolenému režimu, také ti co sympatizovali s bývalým režimem a příznivci Allendeho strany. Trestáni byli ale i lidé, kteří dříve s Pinochetem spolupracovali (Klein 2004: 193).

Augusto Pinochet již během převratu projevoval dobré vůdčí schopnosti, díky nímž se dostal do čela junty. Důležitou roli hrálo také to, že velel pozemnímu

vojsku, které disponovalo největší bojovou silou, a žádná z dalších ozbrojených složek s ní nemohla soupeřit. V červnu 1974 byl vyhlášen zákonný dekret č. 527. Ten jmenoval prezidenta vládního výboru, kterým byl Pinochet, „nejvyšším vůdcem národa“ (*Jefe Supremo de la Nación*). Dekret také určoval, že ostatní členové junty budou s vůdcem spolupracovat v oblastech a funkcích, které jim přidělí a že výkon moci zákonodárné přísluší juntě jako kolektivnímu orgánu. Dále dekretem č. 806 jmenoval osobu, která vede juntou prezidentem republiky a tím sám sebe postavil do čela státu (Vial 2002: 205–208). Členové junty se zavázali, že pokud to bude možné, budou respektovat právo a ústavu. Nějaký určitý plán, jak stát vést zatím ale neměli a ze začátku rozhodovali bez přesně určených pravomocí nebo postupů. To se změnilo v polovině roku 1975, kdy byly jasně určeny pravomoci a byl určen legislativní proces a proces úpravy ústavy. I přes to, že se může zdát, že Pinochet centralizoval veškerou moc, nebylo tomu tak. Žádná pravidla, která junta přijala, neurčovala jeho nadvládu, naopak byl přijat kompromis, který zajišťoval všem členům junty jejich místo v zákonodárném procesu. Také se nejprve hovořilo o střídání členů junty na postu prezidenta, to bylo však nakonec zavrženo a byl schválen dekret, který stanovil, že prezidentem republiky bude předseda vojenské junty. Už ovšem nezmiňoval délku jeho funkčního období (Barros 2001: 10–11).

Pinochet od počátku potíral veškerou vnitřní opozici. Politická policie DINA, kterou založil, získala široké pravomoci a pomáhala představitelům režimu bojovat proti opozici a nepohodlným osobám. Byla zavedena cenzura a bylo zakázáno mnoho knih označených za marxistická díla. Pinochetově režimu bylo vytýkáno porušování lidských práv a jeho brutalita způsobila ochlazení vztahů se Spojenými státy americkými, které byly zpočátku se svržením socialistického režimu spokojeny. Poslední ranou pro chilské vztahy s USA byla v roce 1976 vražda bývalého ministra Allendeho vlády Orlanda Leteliera ve Washingtonu (Bankowicz 2002: 320). Politická policie DINA se v počátcích režimu infiltrovala i do škol, církevních spolků, odborů a médií. Brzo byly chilské věznice přeplněné a zatčení byli koncentrováni na sportovních

stadionech, námořních lodích a vojenských základnách. Vězni byli velmi krutě mučeni například elektrickým proudem, fňogovanými popravami, topením nebo bitím. Ti, kdo tyto praktiky přežili, si odnesli doživotní fyzické i duševní následky. Pod hrozbou takového zacházení velice rychle utichly jakékoliv občanské nepokoje a protesty a v roce 1975 byl již Pinochetův režim dost silný na to, aby odolal jakékoliv opozici (Klein 2004: 194–196). V letech 1974 až 1977 si Pinochetův režim vytvořil systematický způsob jak se zbavit těch, kteří byli pro režim politickou hrozbou. Politická policie DINA v něm hrála důležitou roli, protože byla zapojena nejen do potlačování jakéhokoliv odporu uvnitř Chile, ale pracovala také v zahraničí. Během těchto let existuje nejvíce záznamů o zmizení osob. Oběti byly drženy v zadržovacích centrech, kde byly podrobovány jak psychickému tak fyzickému mučení, které končilo smrtí (Zárate 2002: 188). Depolitizace chilské společnosti nebyla pro Pinocheta jednoduchá. Mnoho let trvající demokracie vzbudila v obyvatelích Chile velký zájem o politiku a veškeré volby byly pozorně sledovány. Avšak Pinochet chtěl toto zakořeněné demokratické smýšlení vymýtit (Chalupa 1999: 448).

V ekonomické oblasti došlo k realizaci naprosto opačného programu, než jaký prosazovala Allendeho vláda. Výdaje ve veřejném sektoru snížila Pinochetova junta o 20 % a bylo propuštěno téměř 100 tisíc zaměstnanců. Většina znárodněných podniků padla opět do soukromých rukou a zahraniční firmy obdržely odškodné za znárodnění jejich majetku během vlády Salvadora Allenda (Chalupa 1999: 447). Vojenská junta usilovala o rozsáhlou transformaci chilské ekonomiky. Tyto rozsáhlé strukturální reformy, uskutečněné ve druhé polovině sedmdesátých let a na začátku osmdesátých let, byly orientované na otevřenější a konkurenceschopnější tržní hospodářství řízené soukromým sektorem. Zahrnovaly privatizaci státních podniků, zrušení protekcionistických opatření, daňové reformy, reformy sociálního systému a celkovou liberalizaci trhu (Gilson-Milhaupt 2011: 251–252). Privatizace byla rozšířena i na veřejné

podniky vzniklé za předchozích vlád, jako například CORFO⁵ založený v roce 1939. Za vlády Salvadora Allenda vzrostl počet podniků spadající pod CORFO ze 46 na přibližně 300. Vlivem reformy, které junta zavedla, toto číslo k roku 1980 kleslo na pouhých 24 (Ffrench-Davis 2010: 11). Zemědělská půda byla částečně navracena původním majitelům, ovšem asi 30 % půdy bylo prodáno pod cenou. Za Allendeho vlády měli totiž střední a drobní zemědělci možnost získat velmi výhodný úvěr na nákup zemědělské techniky od Sdružení pro agrární reformu (*Corporación de la Reforma Agraria*), avšak junta tyto smluvní závazky neuznala a vymáhala okamžité splacení těchto půjček. Zemědělci, neschopni tyto půjčky splácet, pak museli přiznat „neschopnost obdělávat půdu“ a velkostatkáři od nich pak pozemky „legálně“ odkoupili za velmi nízkou cenu (Chalupa 1999: 447). V Chile byly státem tradičně finančně podporovány politické strany, odborové svazy a jiné společenské organizace. S nástupem vojenské junty a Augusta Pinocheta k moci bylo toto financování zastaveno. (Bruey 2012: 529).

3.3 Vláda Augusta Pinocheta

Augusto Pinochet a jeho junta potřebovali vypracovat nějaký institucionální model legitimizující existenci junty. Také chtěl vybudovat novou společnost, která by nahradila tu starou, zničenou podle Pinocheta korupcí a ctižádostivými politiky. Pinochet jako odpůrce politických stran také říkal, že špatné fungování státu zapříčinily politické strany, které jsou „od přírody zkažené a bezzásadové“ (Bankowicz 2002: 322). Několik týdnů po převratu se sešla komise pro přípravu ústavy skládající se z nejvýznamnějších právníků Chile, aby začali pracovat na nové ústavě. V roce 1978 bylo vyhlášeno referendum, jehož otázka zněla: „Tváří v tvář mezinárodní agresi rozpoutané proti vládě vlasti, podporuji prezidenta Pinocheta v jeho obraně důstojnosti Chile, a znovu potvrzují legitimní právo republiky řídit proces institucionalizace způsobem odpovídajícím jeho svrchovanosti“ (Butler 1994: 6). Pinochet v tomto referendu získal 75% a tím bylo jeho politické postavení posíleno. I přes to proti němu vystoupil generál

⁵ CORFO – *Corporación de Fomento de la Producción de Chile* byla společnost založená v roce 1939 prezidentem Pedrem Aguirre Cerdou. Měla zajišťovat základní suroviny jako ropa, elektrická energie, ocel, cukr a další.

Leigh, který požadoval vytvoření provládní strany a zavedení korporativního zřízení v zemi. Zbytek junty ho ale nepodpořil a Leigh z ní byl vyloučen. Zároveň byl zbaven velení vojenského letectva. Novým členem junty byl jmenován generál Fernando Matthei (Bankowicz 2002: 322–323).

Nová ústava byla dokončena v roce 1980 a v březnu následujícího roku byla podrobena referendu, ve kterém se pro ni podle oficiálních výsledků vyjádřilo téměř 66% voličů⁶ (Chalupa 1999: 449). V referendu mohli hlasovat občané Chile a cizinci žijící v Chile starší osmnácti let. Voliči se prokazovali občanskými průkazy a mohli volit kdekoliv v Chile, bez ohledu na jejich trvalé bydliště. Všechny hlasovací lístky, které byly odevzdané prázdné, se počítaly jako „Ano“ (Barros 2004: 172). Hlavním autorem ústavy byl nejen Augusto Pinochet, ale také Sergio Fernández, Jaime Guzmán a Jorge Alessandi. Tato ústava potvrdila existenci velice koncentrované a centralizované moci a Pinochet si v ní zajistil vládu na dalších 8 let (Chalupa 1999: 449). V ústavě bylo totiž uvedeno, že Augusto Pinochet bude prezidentem Chile až do roku 1990. V roce 1988 mělo referendum rozhodnout, zda bude jeho prezidentský mandát prodloužen na další funkční období, tedy až do roku 1997 (Bankowicz 2002: 324). Nová ústava dále umožnila vládě mnohem více omezovat svobodu slova a uvěznit jakéhokoliv občana, nebo ho vyhnat ze země bez možného odvolání k soudu (Klein 2004: 198–199). Tato ústava se měl stát hlavním pilířem Pinochetova režimu. V prezidentském paláci Augusto Pinochet slavnostně oznámil ukončení vojenské vlády a počátek vlády ústavní. Ve skutečnosti se ale téměř nic nezměnilo. Chile bylo stále řízeno hybridní osobní diktaturou a vojenským režimem (Ensalco 2000: 135). Ústava obsahovala Pinochetovy postoje k systému a jeho názory a výrazně rozšiřovala pravomoci prezidenta, což ještě více posílilo jeho moc. Také stanovovala, že „Chile je demokratickou republikou“ (Bankowicz 2002: 323). Podle této ústavy bylo prvořadou povinností státu chránit národní bezpečnost a ozbrojené síly byly garance institucionálního řádu republiky. Představitelé ozbrojených sil měli být členy

⁶ Toto byl sice oficiální výsledek, ovšem hlasování v referendu probíhalo bez voličských seznamů a také opozice se nemohla k návrhu jakkoliv vyjádřit (Chalupa 2006: 97).

Rady národní bezpečnosti a Státní rady, což byly vedle kanceláře prezidenta nejlivnější státní orgány. V této ústavě bylo dále uvedeno, že „prezident je garantem ústavnosti, zabezpečuje správné fungování veřejných institucí a zosobňuje kontinuitu státu. Je garantem národní nezávislosti, teritoriální integrity a bdí nad respektováním dohod a smluv“ (Bankowicz 2002: 324). Další prezidentovou pravomocí bylo rozpouštět Poslaneckou sněmovnu, i když jen jednou za funkční období a jmenovat a odvolávat členy vlády. Též byl velitelem ozbrojených sil. Oproti prezidentovi výrazně oslabil parlament, který byl omezen ve výkonu svých zákonodárných funkcí (Bankowicz 2002: 324).

V březnu roku 1981 přišla doposud nejvážnější finanční a ekonomická krize od počátku diktatury. Ve Spojených státech amerických administrativa Ronalda Reagana, která se dostala do úřadu v lednu téhož roku, totiž zpomalila mezinárodní půjčky a to uvrhlo Chile i většinu Latinské Ameriky do hluboké recese. Během dalšího roku byly zahraniční rezervy Chile téměř vyčerpány a chilské HDP kleslo o 14 %. Několik velkých bank se dostalo do insolvence a zhroutil se burzovní trh (Ensalco 2000: 135–136). Zjistilo se, že mnoho vychvalovaných chilských podniků má vážné finanční problémy. Stát se snažil podnikům za každou cenu pomoci i přes to, že tím porušoval své neoliberální zásady. I přes snahy o nápravu této ekonomické situace rostlo v zemi po celá osmdesátá léta napětí (Chalupa 1999: 449).

Tento ekonomický kolaps režim konfrontoval se dvěma problémy. Jedním z nich byly stávky a pouliční protesty a druhým byl terorismus. Rozdíl mezi protagonisty těchto dvou způsobů protestů proti Pinochetově režimu byl však příliš velký, než aby to výrazně ovlivnilo jeho vládu nebo dokonce vedlo k jeho svržení. Teroristé nevěřili, že je možné čehokoliv dosáhnout bez násilí a naopak zastánce nenásilných protestů jednání teroristů po čase odradilo od dalších akcí (Ensalco 2000: 135–136). V Chile se ustavily dva základní opoziční bloky. Prvním byla Demokratická aliance (*Alianza Democrática*) a druhým Lidové demokratické hnutí (*Movimiento Democrático Popular*). Demokratická aliance se skládala hlavně ze zástupců Křesťanské demokracie a z členů umírněných

frakcí Socialistické strany, zatímco v Lidovém demokratickém hnutí měli převahu komunisté (Chalupa 1999: 450). Pod tlakem veřejných protestů jmenoval Pinochet civilního předsedu vlády, jímž se stal politik Sergio Onofre Jarpa, který započal dialog s opozicí. Ta se mezi tím pod záštitou chilské katolické církve sjednotila do Národní jednoty pro přechod k plné demokracii (Bankowicz 2002: 327). Katolická církev byla nejvýznamnější celonárodní institucí stavící se proti Pinochetově režimu. I přes požadavky ultranacionalistů, aby byla její moc omezena, stále si držela významné postavení ve školství. Také založila Vikářství solidarity (*Vicaría de la Solidaridad*), které mělo chránit pronásledované obyvatelstvo a zabránovat porušování lidských práv (Chalupa 1999: 450). Národní jednota pro přechod k plné demokracii Pinocheta vyzývala k zájmu o požadavky Čilanů na obnovení parlamentní demokracie. Ten je ovšem striktně odmítl, čímž si postavil opozici i řadové občany ještě více proti sobě. Vlastenecká fronta Manuela Rodrígueza (*Frente Patriótico Manuel Rodríguez*)⁷ se dokonce pokusila v roce 1986 spáchat na Pinocheta atentát. Pinochet ho ovšem přežil a následovala další vlna likvidace levicových opozičních skupin (Klein 2004: 199).

To však netrvalo dlouho a v lednu 1987 byl definitivně odvolán výjimečný stav a do Chile se začali vracet političtí emigranti. O rok později měli občané Chile v referendu potvrdit, zda chtějí, aby Augusto Pinochet nadále pokračoval ve funkci prezidenta v dalším funkčním období. Toto referendum se konalo 5. října 1988 a 54,7% obyvatel se vyjádřilo proti pokračování Pinochetovy vlády. I přes to, že Pinochet nezískal potřebnou nadpoloviční většinu hlasů, nebyla jeho porážka drtivá, což ukazovalo jeho oblíbenost v určitých společenských kruzích. Pinochet oznámil, že bude rozhodnutí lidu respektovat a to otevřelo cestu ke svobodným prezidentským volbám, které proběhly 14. prosince 1989. Pinochet v těchto volbách již nekandidoval, přesto že teoreticky na to měl právo. Volby

⁷ Vlastenecká fronta Manuela Rodrígueza byla založena v roce 1984 a hlásila se k odkazu hnutí MIR, které bylo zdecimováno během převratu. Přezdívalo se jim Manolitos a zpočátku se věnovali spíše nekrvavým sabotážím elektráren a amerických podniků. Pak ovšem přišel zmíněný atentát na Pinocheta a ještě v roce 1990 vážně poranili generála Gustava Leigha (Chalupa 2006: 95).

vyhrál vůdce křesťanské demokracie a zároveň Pinochetovy opozice Patricio Aylwin (Bankowicz 2002: 328).

I přes to, že Pinochetova diktatura vložila velké množství státních prostředků do armády, policie a tajných služeb, není celkový hospodářský výsledek jeho vládnutí špatný. Pokud nebudeme hledět na drastické sociální dopady, neoliberální směřování chilské ekonomice prospělo. Zvýšila se produktivita práce a došlo k diverzifikaci exportní produkce. Největším úspěchem ovšem bylo vytvoření moderního a konkurenceschopného zemědělství. Pinochet také provedl rozsáhlou reorganizaci administrativního uspořádání země – vytvořilo se třináct regionů (označených římskými číslicemi), které se dále dělily na provincie. Také v zahraniční politice se Augustu Pinochetovi nevedlo špatně. Podařilo se mu díky mírovému zprostředkování papeže Jana Pavla II. uzavřít v roce 1984 Dohodu o míru a přátelství s Argentinou, se kterou mělo Chile od roku 1977 spor týkající se hraničního teritoria v oblasti patagonského průlivu Beagle. Tato dohoda spor nadobro ukončila (Chalupa 2006: 95).

4 Vláda Augusta Pinocheta jako autoritativní režim

I přes to, že je typologie totalitních režimů podle Friedricha a Brzezinského často kritizována jako příliš obecná, můžeme ji brát jako první krok k tomu, jak určit, že Pinochetův režim nebyl totalitní, ale autoritativní. Již první bod klasifikace totalitních režimů podle Friedricha a Brzezinského, tedy že totalitní režim má oficiální ideologii, kterou musí všichni členi společnosti přijmout a akceptovat, je v rozporu s režimem, který zavedl Pinochet a jeho junta v Chile. Poté, co se ujal Pinochet vlády, neprojevil žádnou snahu o vytvoření nějaké nové ideologie či následování nějaké již existující, aby skrze ni ovládal chilské obyvatelstvo. Podle dalšího bodu se totalitní režim projevuje tak, že má jedinou masovou politickou stranu, ve většině případů v čele s jedním vůdcem, která je navíc hierarchicky organizovaná a státní byrokracii je buď nadřízená, nebo je s ní výrazně spojená. Jak již bylo řečeno v praktické části mé práce, Pinochet byl výrazným odpůrcem jakýchkoliv politických stran. Hlavní slovo sice měla vojenská junta, v jejímž čele stál Pinochet, nejednalo se ovšem o masovou stranu, která by ovládala veškeré politické dění. V Chile zpočátku stále existovala opozice s odlišným politickým smýšlením, jako byla například strana Křesťanské demokracie, která zpočátku předpokládala, že Pinochet po nastolení pořádku v zemi předá moc zpátky do rukou parlamentu, což se ovšem nestalo a nakonec byly politické strany zakázány. Pokud se podíváme na třetí bod, tedy že režim má absolutní monopol na kontrolu všech prostředků ozbrojené moci, tato kontrola je prováděná buď přímo politickou stranou, nebo jí kontrolovanou byrokracií, můžeme říci, že tento bod odpovídá situaci, která v Chile po převratu nastala. Vzhledem k tomu, že členy vládnoucí junty byli vrchní představitelé veškerých složek chilských ozbrojených sil, je jasné, že armáda měla nad Chile absolutní moc. K tomu armádě pomáhala také tajná policie DINA založená samotným Pinochetem, která prováděla odstraňování opozice. Když se podíváme na další bod, úplná kontrola prostředků masové komunikace prostřednictvím stejných mechanismů, jakými probíhá kontrola ozbrojených složek, ten opět na rozdíl od předchozího bodu Pinochetově režimu neodpovídá.

V oblasti masmédií nikdy Pinochetova diktatura nedosáhla úplné kontroly, snad s výjimkou televize, protože té přikládal Pinochet velkou váhu. V Chile se vyskytovala řada nezávislých rádií, například rádio Chileno, které provozovalo chilské arcibiskupství. Postupně se cenzura také částečně uvolnila v oblasti novin a časopisů (Chalupa 1999: 450). Dalším znakem charakteristickým pro totalitní režimy podle Friedricha a Brzezinského je systém fyzické a psychologické kontroly společnosti prostřednictvím policie využívající teroristických postupů. Tomuto bodu Pinochetův režim odpovídá. Jak již bylo řečeno dříve, Pinochet po svém nástupu k moci založil politickou policii DINA, která prováděla masové zatýkání veškeré levicové opozice a občanů, kteří nesouhlasili s Pinochetovou vládou. Vězni byli mučeni a popravováni bez nároku na soud. I přes to, že největší vlna represí přišla bezprostředně po převratu, DINA zasahovala neustále, během celé Pinochetovy vlády až do konce tohoto režimu. Posledním bodem, který podle Friedricha a Brzezinského charakterizuje totalitní režimy, je centrální řízení a kontrola ekonomiky. Tento bod je také v rozporu s fungováním Pinochetova režimu. Po jeho nástupu k moci začalo naopak docházet k liberalizaci ekonomiky. Podniky zestátněné Allendeho vládou navracel zpět do soukromých rukou, zemědělská půda byla navracena opět do rukou farmářů a Pinochet začal podporovat konkurenceschopnější volný trh.

Pinochetův režim neodpovídá teorii totalitarismu ani podle definice Hannah Arendtové. Podle té je v totalitních režimech kladen důraz na ideologii, což, jak již bylo zmíněno, nebyl případ Pinochetova Chile. Dále má podle této definice režim snahu ideologickým terorem vytvořit člověka, který bude naprosto podřízen a oddán státu, ideologii a masové straně ovládající režim. Vzhledem k absenci nějaké vůdčí ideologie v Pinochetově diktatuře, je jasné, že ani tento znak nemohl režim v Chile vykazovat. I přes to, že DINA obyvatele Chile, kteří nesouhlasili s Pinochetem a jeho vedením státu, velice tvrdě trestala a mnoho osob zmizelo nebo bylo zavražděno a mučeno, nedělo se tak v žádném případě se snahou donutit je k nějaké oddanosti vládě, či ideologii. Šlo spíše o způsob zstrašování, který je měl odradit od podnikání jakýchkoliv akcí proti režimu, či

o zbavení se nepohodlných oponentů nikoliv však o snahu změnit mentalitu obětí.

Pokud se podíváme na charakteristiku autoritativních režimů podle Juana J. Linze, hned v jejím prvním bodě vidíme shodu s režimem, který Augusto Pinochet v Chile nastolil. Jako první hovoří Linz o tom, že autoritativní režim je politický systém s limitovaným, neodpovědným politickým pluralismem. V takových režimech nejsou společenské a politické organizace podřízeny jedinému centru, jako je tomu u totalitních režimů, ale je tolerována a někdy dokonce podporována existence řady organizací, z nichž některé mohou mít i politický přesah, podmínkou ovšem je loajálnost k režimu (Balík – Kubát 2012: 60). V Pinochetově Chile byla takovou organizací již několikrát zmiňovaná katolická církev, která bývá často v autoritativních režimech i nejdůležitější opozicí. Jak je řečeno v knize Teorie a praxe nedemokratických režimů od Stanislava Balíka a Michala Kubáta: „Jednou z nejdůležitějších opozičních prostředí bývá katolická církev, jejíž zvláštní společenské postavení a legální status mnoha jejích organizací (díky uzavřenému konkordátu s Vatikánem) dává jak kněžím, tak laikům značnou autonomii. Církev proto může poskytovat zázemí pro opoziční činnost nejrůznějším kulturním minoritám. Církev navíc doslova „přežije“ každý režim.“ (Balík – Kubát 2012: 62). Pod záštitou církve se v Chile zformovala i další opoziční organizace a to Národní jednota pro přechod k plné demokracii, se kterou pod tlakem veřejných protestů začal Pinochet prostřednictvím civilního předsedy vlády Sergia Onofre Jarpi vyjednávat.

Dalším znakem autoritářských režimů podle Linze je, že nemají vůdčí ideologii, ovšem výraznou mentalitu. Mentalita vesměs charakterizuje obecné hodnoty všech společenských vrstev. Těmi jsou třeba vlastenectví, pravda, ekonomický rozvoj, řád, pořádek či sociální spravedlnost (Balík – Kubát 2012: 119). Již bylo zmíněno, že ideologie a mentalita slouží pro ospravedlnění současného politického řádu. Pro Augusta Pinocheta a jeho juntou byla takovým ospravedlněním státního převratu a následné vlny represí a teroru snaha zbavit Chile komunismu a socialistického vedení země. Tomu následně podřídili

veškerou činnost. Zatýkali, mučili a popravovali levicové oponenty, zakázali levicové strany a marxistická díla. Ideologii si však Pinochetův režim nevytvořil žádnou. Nesnažili se o proměnu chilských obyvatel prostřednictvím nového myšlení, snažili se o transformaci státu, likvidaci pozůstatků socialistické vlády a zamezení šíření jakýchkoliv levicových tendencí.

Pinochetův režim se také snažil o naprostou depolitizaci společnosti. Občané se neměli politikou vůbec zabývat, což mělo vést k lepšímu ekonomickému a sociálnímu rozvoji. Pinochet také prosazoval myšlenku ekonomického liberalismu. Byl zastáncem ekonomické svobody, které se podle něho dalo dosáhnout i bez svobody politické (Balík – Kubát 2012: 142–143).

Pro autoritářské režimy je podle Linze také typická absence politické mobilizace. V Chile se Pinochet snažil o výraznou depolitizaci obyvatelstva, což nebylo vzhledem k předchozímu demokratickému uspořádání země jednoduché. Chilané byli zvyklí účastnit se politických událostí jako například voleb. Pinochet za účelem depolitizace také provedl čistky na univerzitách, aby je zbavil jakéhokoliv politického vlivu a na hlavní pozice dosadil příslušníky armády. Na rozdíl od autoritativních režimů, které mají právě snahu zbavit společnost jakékoliv touhy účastnit se na politickém dění, se totalitní režimy prostřednictvím různých organizací snaží o pravý opak. Proto je jasné, že pokud se Pinochet snažil uvrhnout Chilany do jakési politické apatie, nemůže se jednat o režim totalitní.

Pokud se podíváme na Linzovu definici autoritativních režimů je jasné, že i poslední bod odpovídá režimu Augusta Pinocheta. V Chile od počátku vládla vojenská junta, jejímiž členy byli vrchní představitelé ozbrojených sil a v jejím čele stál Augusto Pinochet, který se následně dekretem č. 806 jmenoval prezidentem Chile. Oproti totalitním vůdcům se ovšem Pinochet a jeho junta nesnažili ovládnout absolutně veškerý život v Chile. Jak již bylo několikrát zmíněno, Pinochet, jakožto velký příznivce liberální ekonomiky, nechával v této oblasti občanům poměrně velkou svobodu.

Pokud se tedy podíváme na režim Augusta Pinocheta z jakéhokoliv úhlu, vždy je jasné, že rozhodně nespadá do kategorie režimů totalitních ale do kategorie režimů autoritářských. Ať už je to absence ideologie či absence snahy totálně ovládnout společnost, což jsou znaky typické pro totalitní režimy. Pokud budeme brát v úvahu Linzovu definici autoritarismu, pak nalezneme shodu s tímto režimem ve všech jejích bodech.

5 Závěr

V září roku 1973 došlo v Chile ke svržení demokraticky zvoleného prezidenta Salvadora Allenda předními představiteli ozbrojených sil země. Vojenská junta, která se ujala vlády v čele s Augustem Pinochetem, nastolila autoritativní režim a své počínání obhajovala snahou zastavit šíření komunismu. Pinochet se nejprve do převratu zapojit nechtěl, ovšem strach z vypuknutí občanské války ho donutil změnit názor. Režim od počátku potlačoval opozici, a snažil se vymazat jakékoliv známky toho, že zde v minulosti vládl socialistický prezident. Pro obyvatele Chile to znamenalo téměř dvě desetiletí represí a útlaku. Pinochet se snažil o naprostou depolitizaci společnosti, což nebylo v zemi s dlouho demokratickou tradicí příliš jednoduché. I přes to, v prvním referendu, které mělo režim legitimizovat, získal 75 % hlasů. Augusto Pinochet zprivatizoval většinu průmyslu, kterou předchozí vláda zestátnila, a prosazoval liberální ekonomiku. Podařilo se mu zlepšit ekonomickou situaci v Chile a i přes krizi na počátku 80. let způsobenou zpomalením mezinárodních půjček Spojených států amerických se za jeho vlády stalo Chile ekonomicky nejstabilnější zemí Latinské Ameriky. I přes to tato krize způsobila nárůst opozičních skupin bojujících proti režimu ať už pomocí protestů, tak i pomocí násilných útoků. Tyto opoziční strany se pak za pomoci katolické církve spojily a snažily se s Pinochetem vyjednávat, ovšem bezvysledně. Podle ústavy z roku 1980 měl zůstat Pinochet a jeho junta u moci až do roku 1990. V roce 1988 mělo podle této nové ústavy, jejímž autorem byl převážně Pinochet a pak také rada právníků, dojít k referendu, kde by se Chileané vyjádřili, zda souhlasí či nesouhlasí se současným vedením země. Pokud by získala Pinochetova vláda nadpoloviční většinu hlasů, zůstal by Pinochet u moci další volební období. V tomto referendu už ale získal 45 % hlasů, což znamenalo konec jeho vlády a prezidentem se stal Patricio Aylwin. I přes to, že v ekonomické oblasti byl Pinochet velice liberální, v oblasti společenského života tomu bylo naopak. Politická policie DINA zasahovala proti jakýmkoliv snahám o narušení nastoleného režimu a z počátku režimu také proti všemu, co by mohlo připomínat bývalou socialistickou vládu. Docházelo k masovým zatýkáním, mučení a popravám a mnoho osob zmizelo. Ještě dnes si oběti

Pinochetova režimu, které přežily, nesou psychické a fyzické následky. Navzdory tomu existovalo v Chile několik oblastí společenského života, kterých se zásahy státu téměř netýkaly. V autoritativních režimech je běžné, že stát toleruje existenci církevních organizací. Chilská katolická církev participovala nejen ve školství, ale také pomáhala obětem režimu a pomohla sjednotit opoziční strany. Pokud jde o média, částečnou svobodu získala i některá chilská rádia později dokonce některé noviny a časopisy. Ovšem televizní vysílání plně ovládal Pinochet, protože mu přikládal příliš velkou váhu.

Cílem mé práce bylo určit, které aspekty Pinochetova režimu odpovídají autoritativním režimům, a proč nemůžeme jeho režim označovat za totalitní. Režim vojenské junty, v jejímž čele Pinochet stál, jsem nejprve porovnála s definicí totalitních režimů podle Friedricha a Brzezinského. Tato typologie je, až na dva body, v rozporu s chilským nedemokratickým režimem, proto je jasné, že se o totalitní režim nejedná. Pokud ale jednotlivé aspekty tohoto režimu aplikujeme na definici autoritativních režimů podle Juana J. Linze, který je předním teoretikem nedemokratických režimů a jehož definice autoritativního režimu je velice uznávaná, nalezneme ve všech jejích bodech shodu. Pinochetův režim neměl žádnou vůdčí ideologii, avšak byly zde znaky velice silné mentality, která se opírala o boj proti komunismu. Politický systém měl limitovaný a neodpovědný politický pluralismus, jednou z organizací nepodléhajících režimu byla již několikrát zmiňovaná katolická církev. Augusto Pinochet a jeho junta se snažili o naprostou depolitizaci společnosti, což odpovídá tomu, že podle Linze se autoritativní režimy vyznačují absencí intenzivní a extenzivní politické mobilizace.

Pinochetův režim je dodnes velice kontroverzní. Mnoho lidí zastává názor, že i přes to, že byl tento režim velice brutální, byl nutný pro ustálení situace v Chile a zastavení socialistické vlády, která přivedla Chile k ekonomickému kolapsu (Bankowicz 1993: 330). Proti Pinochetovi a jeho juntě ovšem od začátku vystupovaly organizace ochraňující lidská práva. Přesto, že v době po převratu s Pinochetem sympatizovaly Spojené státy americké, i ty se nakonec proti režimu

vymezily. Navzdory všem odsouzením, kterých se tomuto režimu dostalo, určitých ekonomických pravidel zavedených v době Pinochetova režimu, se držely i vlády, které nastoupily po jeho pádu. Ani to ovšem nemůže omluvit potlačování lidských práv a teror, který Augusto Pinochet v Chile nastolil.

6 Seznam použité literatury

Aron, Raymond (1993). *Demokracie a totalitarismus* (Brno: Atlantis).

Balík, Stanislav – Kubát, Michal (2012). *Teorie a praxe nedemokratických režimů* (Praha: Dokořán).

Bankowicz, Marek (1993). *Demokraté a diktátoři* (Praha: Eurolex Bohemia).

Barros, Robert (2001). Personalization and Institutional Constraints: Pinochet, the Military Junta, and the 1980 Constitution. *Latin American Politics and Society* 43 (1), s. 5–28.

Barros, Robert (2004). *Constitutionalism and Dictatorship: Pinochet, the Junta, and the 1980 Constitution* (Cambridge: University of Cambridge).

Bruey, Alison J. (2012). Limitless Land and the Redefinition of Rights: Popular Mobilisation and the Limits of Neoliberalism in Chile, 1973–1985. *Journal of Latin American Studies* 44 (3), s. 523–552.

Butler, David (1994). *Referendums around the World: The Growing Use of Direct Democracy* (Washington D. C.: American Enterprise Institute).

de Zárate, Verónica Valdivia Ortiz (2003). Terrorism and Political Violence during the Pinochet Years: Chile, 1973–1989. *Radical History Review* (85), s. 182–190.

Ensalaco, Mark (2000). *Chile under Pinochet: Recovering the Truth* (Philadelphia: University of Pennsylvania press).

Ffrench-Davis, Ricardo (2010). *Economic Reforms in Chile. From Dictatorship to Democracy* (Basingstoke:Palgrave Macmillan).

Gilson, Ronald J, - Milhaupt, Curtis J. (2011). Economically Benevolent Dictators: Lessons for Developing Democracies. *The American Journal of Comparative Law* 59 (1), s. 227–288.

Goldberg, Peter A. (1975). The Politics of the Allende Overthrow in Chile. *Political Science Quarterly* 90 (1), s. 93–116.

Harnecker, Marta (2003). Understanding the Past to Make the Future: Reflections on Allende's Government. *Historical Materialism* 11 (3), s. 5–15.

Heywood, Andrew (2008). *Politologie* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Chalupa, Jiří (1999). *Dějiny Argentiny, Uruguaye a Chile* (Praha: Nakladatelství lidové noviny).

Chalupa, Jiří (2006). *Chile* (Praha: Libri).

Klein, Shelley (2004). *Nejkrutější diktátoři v dějinách* (Frýdek-Místek: Alpress).

Klíma, Jan (2015). *Dějiny Latinské Ameriky* (Praha: Nakladatelství lidové noviny).

Kubát, Michal (2007). Autoritativní a totalitní politické systémy. In: Cabada, Ladislav – Kubát, Michal a kol., *Úvod do studia politické vědy* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 331–363.

Linz, Juan J. (2000). *Totalitarian and authoritarian regimes* (London: Lynne Rienner).

Loveman, Brian (1986). Military Dictatorship and Political Opposition in Chile 1973–1986. *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* 28 (4), s. 1–38.

Pečínka, Pavel (1998). *Od Guevary k zapatistům* (Brno: Doplněk).

Pedraza-Bailey, Silvia (1982). Allende's Chile: Political Economy and Political Socialization. *Studies in Comparative International Development* 17 (2), s. 36–59.

Říchová, Blanka (2014). *Přehled moderních politologických teorií* (Praha: Portál).

Vial, Gonzalo (2006). *Pinochet, portrét diktátora* (Praha: Prostor).

7 Resumé

The purpose of the thesis is to determine characteristic features of August Pinochet's regime, which put the regime among authoritarian regimes. The first part of the thesis is focused on defining the totalitarian regimes and on the differences between them. It primarily focuses on the Carl J. Friedrich's and Zbigniew Brzezinski's definition of totalitarianism and the critique of this definition. Authoritarian regimes were mainly researched by Juan J. Linz and his definitions are covered in the second part of the first chapter.

The second part of the thesis deals with August Pinochet's rule in Chile. Augusto Pinochet came to power in Chile after a military coup in 1973, when the military junta overthrew the democratically elected President, Salvador Allende. Pinochet became the president of Chile and ruled in the country until 1989, when Patricio Aylwin replaced as a result of democratic elections. Augusto Pinochet and his military junta opposed socialism and Marxism and suppressed all left-wing tendencies. Pinochet set up secret state police DINA which has arrested, tortured and murdered opponents of the regime in Chile. However, Pinochet was very liberal in the economic sphere. He returned property to Chilean citizens and foreign companies, property which was seized by the government of Salvador Allende, and also supported the free market. A new constitution was established in 1980, which stipulated that Pinochet would be president until 1988, when a referendum would be held whether the Chileans wanted the continuation of his government or not. In 1988, most of the citizens voiced their opposition to his presidential post, and in 1989 free elections were held in which Patricio Aylwin won.

The last chapter of the thesis connects the first and the second part. The characteristics of Pinochet's regime are firstly compared with the definition of totalitarianism regime by Carl J. Friedrich and Zbigniew Brzezinski and secondly with the definition of authoritarian regime by Juan J. Linz. In this section it is clear that the Augusto Pinochet regime in Chile was authoritative and not

totalitarian. This is mainly indicated by his liberal approach to the Chilean economy.